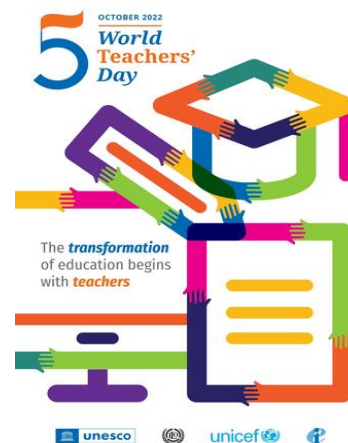

Preobrazba izobraževanja se začne pri učiteljih¹

Pot vsakega od nas se vsaj enkrat v življenju preplete s potjo učiteljev. Običajno že na samem začetku naše poti, zato nas pomembno zaznamujejo za celo življenje.

V Sloveniji več kot 50 tisoč učiteljev (vzgojiteljev, osnovnošolskih, srednješolskih in visokošolskih učiteljev ter predavateljev in ostalih pedagoških delavcev) dnevno prihaja v stik s skoraj pol milijona udeležencev izobraževanja na celotni vertikali od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja. Učitelji so pomemben povezovalni element družbe, vsaka sprememba v njej se začne z njimi.

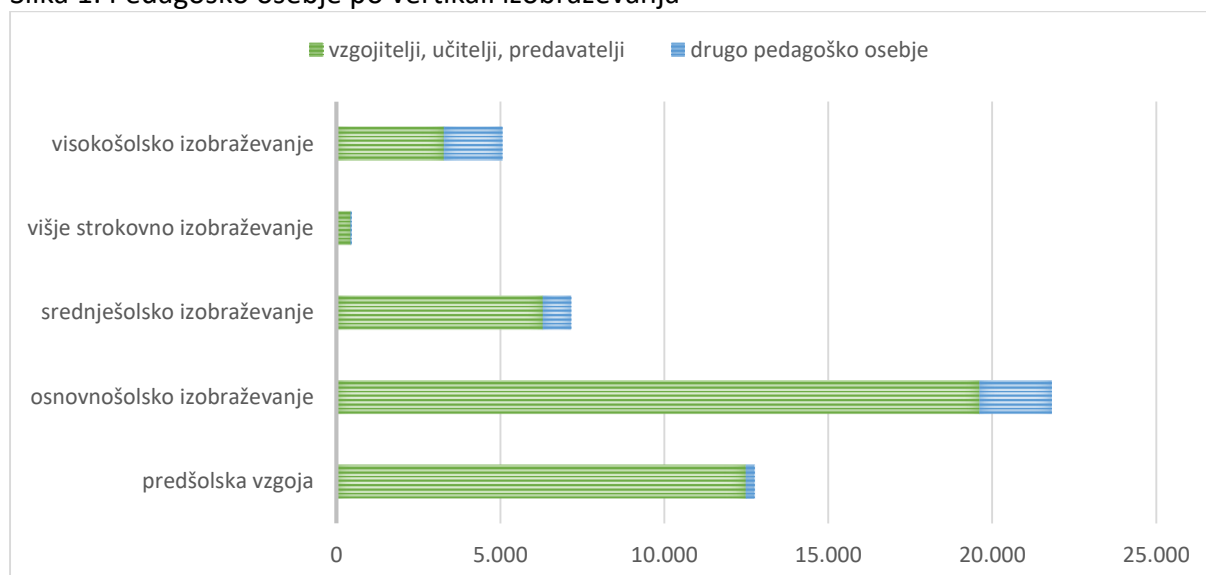

Kdo so slovenski učitelji?

V Sloveniji je bilo v šolskem oziroma študijskem letu 2021/22 na področju celotne vertikale izobraževanja, od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja, zaposlenih več kot 50 tisoč strokovnih oziroma pedagoških delavcev, kar predstavlja več kot 6 % vseh zaposlenih v Sloveniji in okoli 20 % zaposlenih v javnem sektorju.

Daleč največji delež med strokovnimi oziroma pedagoškimi delavci predstavljajo vzgojitelji, učitelji in predavatelji. Neposredno pedagoško delo z otroki, učenci in dijaki ter študenti opravlja 86 % vsega pedagoškega osebja, med njimi je kar 62 % osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev. Zagotovo lahko tu najdemo tudi razlog, zakaj priporočilo v naslovu omenja samo učitelje, čeprav se nanaša na vse osebe v šolah, ki izvajajo neposredno izobraževalno delo.

Slika 1: Pedagoško osebje po vertikali izobraževanja

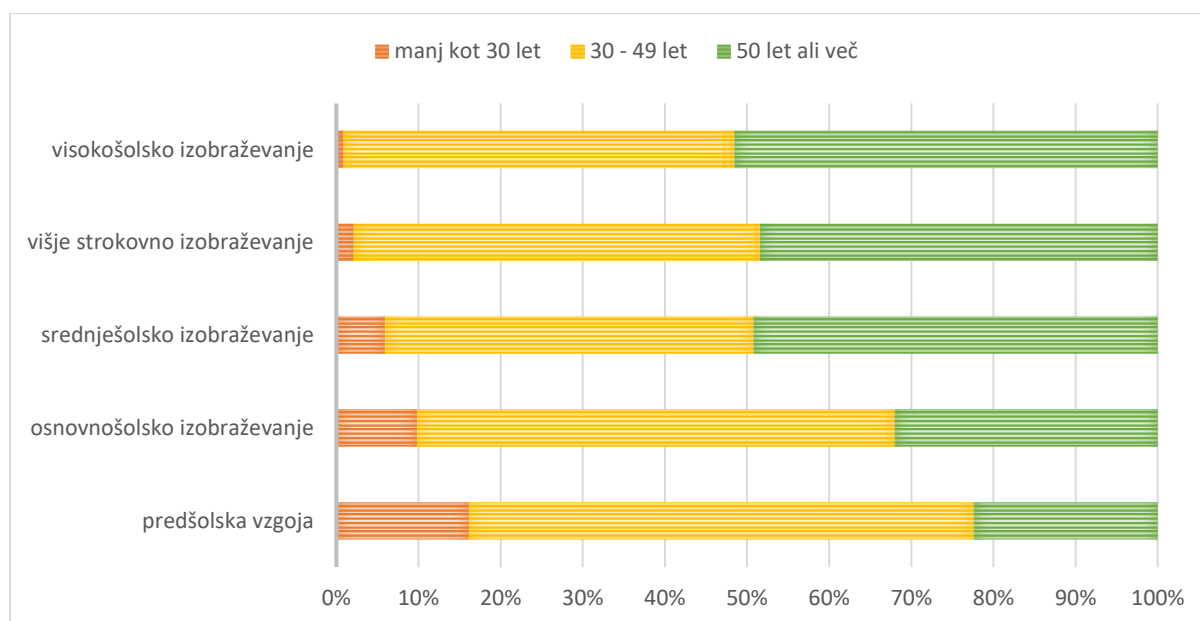
Vir: SURS

¹ [tema letošnjega svetovnega dneva učiteljev](#)

Nizek delež mladih učiteljev

V Sloveniji imamo na vseh ravneh izobraževanja zelo malo mladih učiteljev/vzgojiteljev, starih pod 30 let. V šolskem letu 2021/22 jih je bilo največ na predšolski ravni, 16 %, najmanj pa v srednješolskem izobraževanju, le slabih 6 %. Po zadnjih podatkih EAG 2021 (Tabela D5.3) za leto 2019 imamo pri nas še vedno manjši delež mladih učiteljev tako v osnovnošolskem (SI 9,8 %; OECD 12 %) kot tudi v srednješolskem (SI 5,9 %; OECD 8 %) izobraževanju glede na povprečje držav OECD.

Slika 2: Delež učnega osebja po starostnih skupinah glede na izobraževalno raven, šolsko leto 2021/22

Vir: SURS

Staranje učiteljske populacije sledi staranju celotnega prebivalstva Slovenije, saj je 21 % prebivalcev starih najmanj 65 let, pri čemer projekcije ne kažejo na spremembo trenda - čez 50 let naj bi imela Slovenija že 30 % prebivalcev starih 65 let ali več (SURs). Prav tako se s staranjem tako celotne kot tudi učiteljske populacije soočajo skoraj vse države in izobraževalni sistemi. Podatki o starostni strukturi slovenskih učiteljev kažejo, da je starejših od 50 let ena tretjina osnovnošolskih učiteljev in kar polovica srednješolskih učiteljev. V naslednjih 15 letih bo torej potrebno nadomestiti več kot tretjino učiteljev v osnovnih in srednjih šolah, zato je nujno spremljanje staranja učiteljev v povezavi z demografskimi projekcijami števila učencev in dejavniki na trgu dela, da bi lahko pravilno ocenili potrebe po učiteljih in zagotovili dovolj usposobljenega kadra, ki bo nadomestil odhajajoče učitelje. Ministrstvo spremlja potrebe v sistemu vzgoje in izobraževanja ter pripravlja ukrepe za podporo čim večjemu ohranjanju zaposlenih v poklicu s spremembami na področju kariernega razvoja in izboljševanjem pogojev dela (novo ovrednotenje dela razrednika, podpora na celotni poklicni poti, tako pri uvajanju v poklic kot pri usposabljanju za mentoriranje), privabljanjem novih kandidatov za učitelje (promocija učiteljskega poklica, štipendijska politika) ter iskanjem novih rešitev za zagotavljanje zadostnega kadra v vzgoji in izobraževanju, pri čemer sodeluje tako z javnimi zavodi za razvoj sistema vzgoje in izobraževanja kot tudi drugimi deležniki.

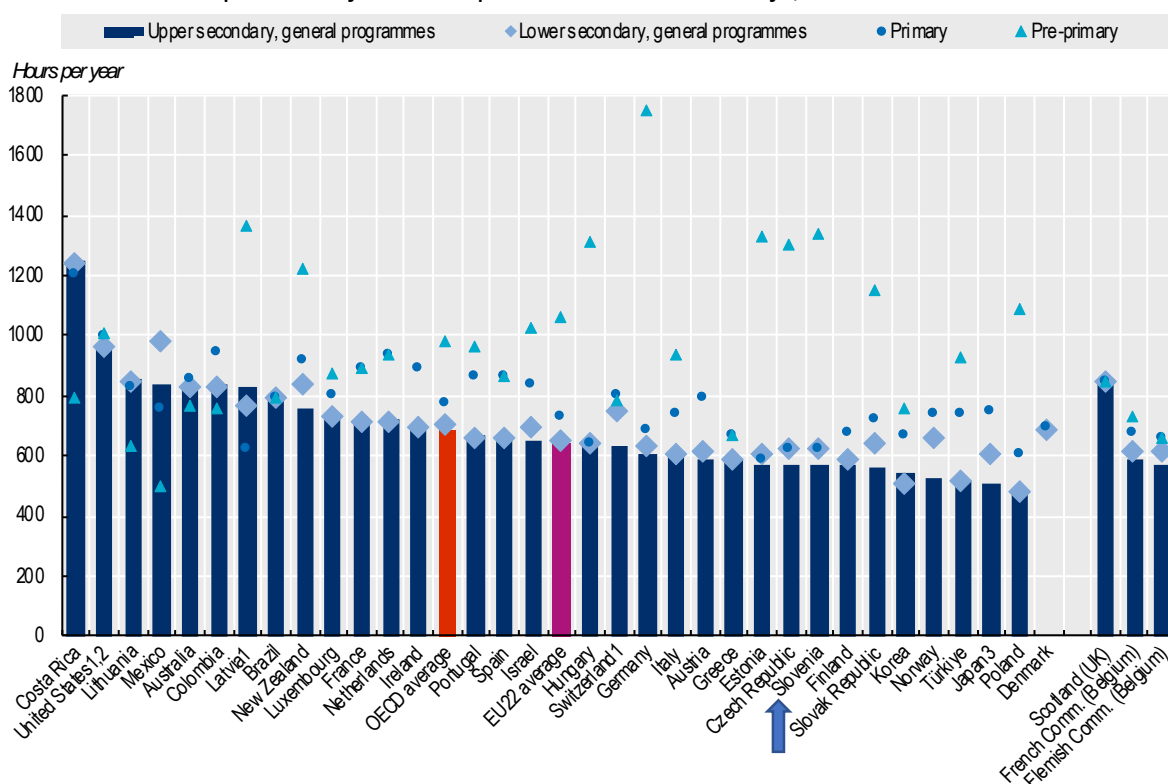
V nadaljevanju predstavljamo nekaj mednarodno primerjalnih podatkov iz v ponedeljek objavljene OECD publikacije Pogled na izobraževanje ([Education at a Glance 2022](#)) in OECD Mednarodne raziskave o poučevanju in učenju [TALIS](#), ki je sicer iz leta 2018, vendar so njeni rezultati še vedno aktualni.

Letno število ur poučevanja slovenskih učiteljev pod povprečjem OECD, vzgojitelji v igralnicah več kot povprečje OECD

Tako v Sloveniji kot v ostalih državah OECD je trend padanja letnega števila ur poučevanja učiteljev/vzgojiteljev glede na raven izobraževanja. Pri nas so v povprečju vzgojitelji v neposrednem stiku z otroki v igralnicah letno 1344 ur, kar je več kot v povprečju v državah OECD (987 ur).

V primarnem (1. do 6. razred) in nižjem sekundarnem (7. do 9. razred) izobraževanju poučujejo učitelji enako število ur (627 ur), medtem ko je zahtevano letno število ur v povprečju držav OECD višje in različno za obe stopnji izobraževanja, 784 ur v primarnem in 711 ur v nižjem sekundarnem izobraževanju. Manj od naših učiteljev v nižjem sekundarnem izobraževanju poučujejo učitelji na Finskem (595 ur) in Poljskem (489 ur). Tudi v višjem sekundarnem izobraževanju v splošnih programih (srednja šola, v Sloveniji gimnazija) je pri nas zahtevano število ur poučevanja (570 ur) nižje kot v povprečju držav OECD (684 ur). Vendar je kar nekaj evropskih držav, kjer učitelji na tej ravni poučujejo manj ur na leto kot učitelji v Sloveniji in sicer, na Slovaškem, Finskem, Danskem in Poljskem (Slika D4.1).

Slika 3: Število ur poučevanja na leto po ravneh izobraževanja, 2021

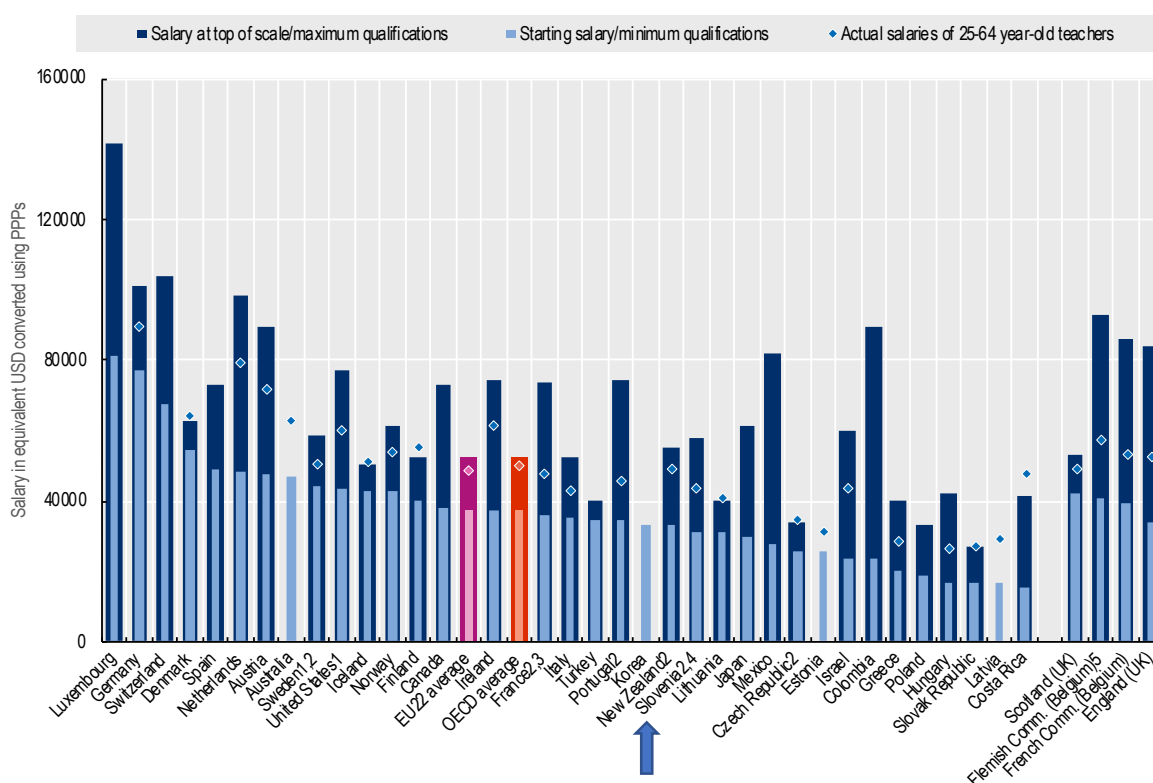
Vir: OECD, EAG 2022, Slika D4.1

Tudi rezultati raziskave TALIS 2018 kažejo, da učitelji ne poročajo, da so preobremenjeni s poučevanjem, pač pa z drugimi oblikami dela. Skoraj polovica slovenskih učiteljev poroča o stresu na delovnem mestu, pri čemer izpostavljajo predvsem preveč administrativnega dela (OŠ 59 %, SŠ 46 %). Poleg administrativnega dela kot največje dejavnike stresa navajajo tudi odgovornost za dosežke učencev (OŠ 50 %, SŠ 53 %), ohranjanje discipline in reda v razredu (OŠ 43 %, SŠ 35 %), reševanje zahtev staršev in skrbnikov (OŠ 45 %, SŠ 30 %), prilagajanje učnih ur učencem s posebnimi potrebami (OŠ 38 %, SŠ 24 %).

Začetne plače slovenskih učiteljev/vzgojiteljev pod povprečjem OECD, plača ob koncu kariere nad povprečjem OECD

Mednarodna primerjava dejansko izplačanih začetnih plač v pariteti kupne moči pokaže, da so slovenski učitelji pod mednarodnim povprečjem OECD in EU 22. Najnižje plače imajo po podatkih Education at a Glance 2022 učitelji v Latviji, na Slovaškem, Madžarske in Poljskem, najvišje pa v Luksemburgu in Nemčiji. V evropskem prostoru so plače slovenskih učiteljev v pariteti kupne moči primerljive s kolegi v Litvi. Medtem ko so mednarodno primerjalne dejansko izplačane plače slovenskih učiteljev na vrhu plačne lestvice (57 831) nekoliko nad mednarodnim povprečjem OECD (52 265) in EU 22 (52 546).

Slika 4: Povprečno dejansko izplačana plača učitelja v nižjem sekundarnem izobraževanju² v USD v pariteti kupne moči, 2021

Vir: OECD, EAG 2022, Slika D3.2

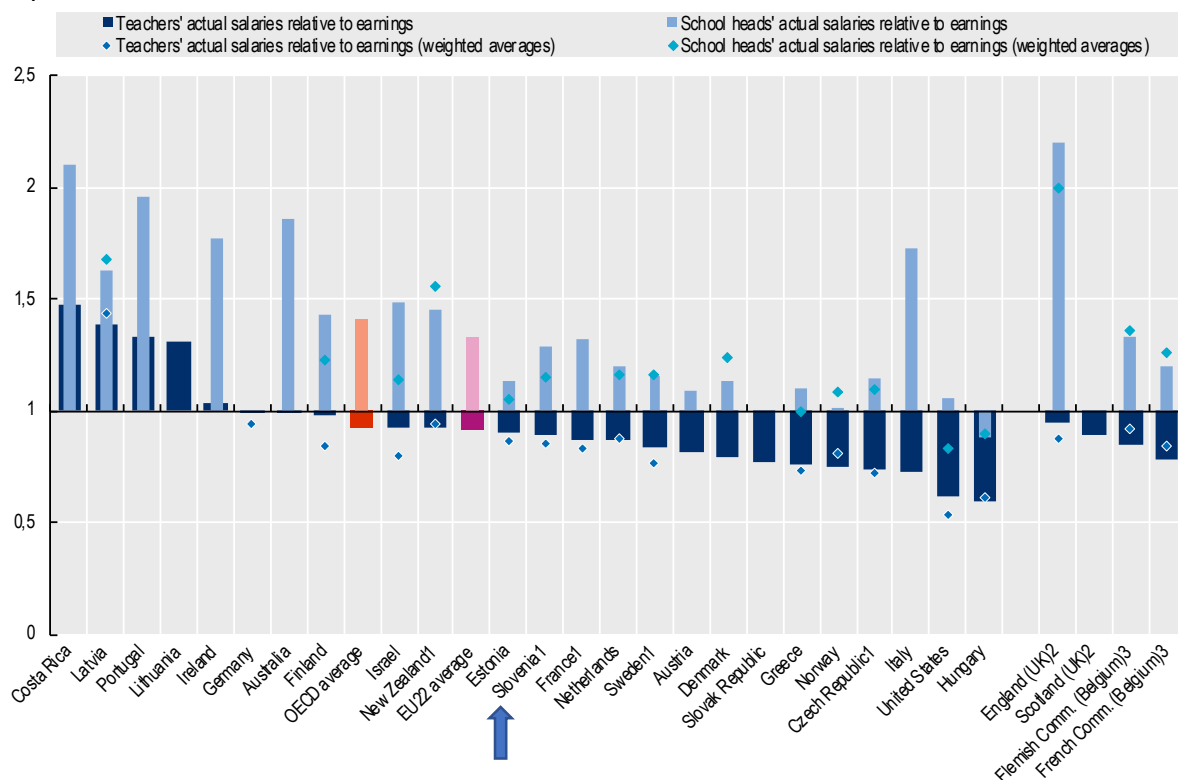
² Slovenija: podatki so za učitelje tretjega obdobja (7. – 9. razred) v osnovni šoli, 2020

Izplačane plače učiteljev/vzgojiteljev glede na plače terciarno izobraženih oseb, v starosti od 25 do 64 let v povprečju nižje

V državah OECD ostajajo izplačane plače učiteljev (2021) v povprečju nižje glede na povprečne plače terciarno izobraženih oseb z zaposlitvijo za polni delovni čas, v starosti od 25 do 64 let. V povprečju po državah dosegajo od 88 % (na primarni ravni) do 98 % (na splošni višji sekundarni ravni) povprečne plače terciarno izobražene osebe.

V Sloveniji so v letu 2020 izplačane plače, izražene v deležu povprečne plače terciarno izobražene osebe, enake oziroma nižje od OECD povprečja za leto 2021 – plača učitelja v prvem in drugem obdobju (primarna raven) dosega 88 % (enako kot OECD povprečje), plača učitelja v tretjem obdobju (nižja sekundarna raven) v osnovni šoli 90 %, plača učitelja v gimnaziji (splošna višja sekundarna raven) pa 95 % povprečne plače zaposlenega s terciarno izobrazbo. Na predšolski ravni pa je v Sloveniji v letu 2020 dosegla povprečna izplačana plača vzgojitelja 72% povprečne plače terciarno izobraženega (EAG 2022, Tabela D3.2 in Slika D3.1).

Slika 5: Izplačane plače učiteljev in ravnateljev v nižjem sekundarnem izobraževanju³ glede na plače terciarno izobraženih oseb, v starosti od 25 do 64 let, 2021

Vir: OECD, EAG 2022, Slika D3.1

Kljub temu ugotavljamo, da se slovenski učitelji zelo zavedajo svoje pomembne vloge in vpliva, ki ga ima učiteljski poklic ne samo na učeče se, ampak na celotno družbo. To je razvidno tudi iz rezultatov raziskave TALIS 2018, saj ne glede na to, da je s svojo plačo zadovoljnih le 32 % učiteljev v osnovni šoli in 27 % v srednji šoli, slovenski učitelji kot prioriteto vlaganja morebitnih dodatnih sredstev navajajo profesionalni razvoj pred plačami.

³ Slovenija: podatki so za učitelje tretjega obdobja (7. – 9. razred) v osnovni šoli, 2020

Rezultati raziskave TALIS 2018 nam prikazujejo tudi visoko raven zadovoljstva, ki so ga izrazili slovenski učitelji, ki poučujejo v tretjem obdobju osnovne šole, saj jih 90 % poroča, da so, ne glede na plačo, v splošnem zadovoljni s svojim delom. 81 % učiteljev meni, da prednosti biti učitelj jasno prevladajo nad slabostmi. Raziskava se je posvetila tudi zadovoljstvu učiteljev v povezavi z varnostjo zaposlitve in načinom zaposlitve. Na splošno je bila večina učiteljev v Sloveniji (76 %) zadovoljna s pogoji svoje zaposlitve, 91 % vprašanih učiteljev je bilo zaposlenih za nedoločen čas.

Nezadovoljstvo s položajem učiteljskega poklica pa se kaže v mnenju slovenskih učiteljev, da njihov poklic ni cenjen in da snovalci politik ne upoštevajo njihovih mnenj in pogledov. V Sloveniji se z izjavo, da družba ceni poklic učitelja, strinja samo 5,6 % osnovnošolskih učiteljev in 9,8 % srednješolskih učiteljev strinja (OECD povprečje za OŠ je 26 %). Delež slovenskih osnovnošolskih učiteljev, ki meni, da družba ceni njihov poklic, je med najnižjimi med državami, ki so sodelovale v raziskavi. Poleg tega le 3 % učiteljev menijo, da snovalci politik cenijo njihove poglede in mnenja (povprečni odstotek v OECD je 14 %).

Ministrstvo posluša glas učiteljev, ki ga prinaša raziskava TALIS 2018, in se zaveda svoje odgovornosti, zato si prizadeva z ustvarjanjem razmer za boljše delovne pogoje, s podporo njihovem profesionalnemu razvoju in sodelovalnemu delovnemu okolju, z večjim vključevanjem in upoštevanjem učiteljev pri razvoju politik na področju vzgoje in izobraževanja ter s podporo pri povrnitvi ugleda poklica v družbi.

Dobri delovni pogoji in šolska kultura, ki spodbuja dobro počutje učiteljev, podpora na poklicni poti, pomembnost občutka zaupanja v učiteljski poklic in spoštovanja do učiteljskega poklica, občutek slišnosti so pomembni dejavniki kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema, saj ne vplivajo samo na zadovoljstvo učiteljev s poklicem in njihovo vztrajanje v poklicu, ampak tudi na kakovost poučevanja ter dobro počutje učencev.